

Muistio 5.5.2017

LAUSUNTOPALAUTTEEN JA ARVIOINTINEUVOSTON LAUSUNNON PERUSTEELLA VALINNANVAPAUSLAKIA KOSKEVAAN HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSEEN TEHDYT MUUTOKSET

Lausuntopalautteen perusteella tehdyt muutokset

Lausuntojen johdosta muutettiin 10 §:ää siten, että 15-vuotias voi itse tehdä palvelun tuottajan valinnan. Lausuntokierrokselle lähteneessä hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettiin, että jos 12 vuotta täyttänyt alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan ja huolenpidostaan, hän voi tehdä itse palvelun tuottajan valinnan.

Joihinkin pykäliin lisättiin tarkennuksia asiakkaan kielellisten oikeuksien huomioon ottamisesta (11, 40 ja 74 §).

Lausuntojen johdosta on täsmennetty suoran valinnan palveluja koskevaa 15 §:ää siten, että suoran valinnan palvelut on määritelty tarkemmin. Lisäksi maakunnan harkintavaltaa päättää suoran valinnan palvelujen sisällöstä rajattiin koskemaan vain erityistason konsultaatioita ja avovastaanottoja sekä neuvolapalveluja. Suoran valinnan palveluissa käytettävän maksusetelin sijaan otettiin käyttöön asiakasseteli-käsite (18 §).

Henkilökohtaista budjettia koskevia säännöksiä (27 §) tarkennettiin siten, että henkilökohtaisen budjetin perusteella asiakas valitsee palvelujen sisällön ja palvelun tuottajat *tai palvelut toteuttavat henkilöt* (muutos kursivoitu). Tämä mahdollistaa henkilökohtaisen budjetin käyttämisen myös esim. vammaispalvelulain mukaisessa henkilökohtaisessa avussa vammaisen henkilön toimiessa työnantajana.

Lakiin on lisätty uusi 7 luku asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta, palvelutarpeen arvioinnista sekä palvelujen yhteensovittamisesta. Säännöksissä velvoitetaan maakunta, maakunnan liikelaitos ja suoran valinnan palvelun tuottaja huolehtimaan asiakkaiden neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelujen yhteensovittamisesta. Palvelujen yhteensovittamiseen liittyen maakunnan liikelaitos ja sosiaali- ja terveystieteiden keskus velvoitetaan tekemään yhteistyötä ja maakunnan liikelaitos voisi antaa tuotantovastuullaan olevia palveluja maakunnan päättämällä tavalla sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen yhteydessä (36 §). Lisäksi säädetään suoran valinnan palvelun tuottajan ja maakunnan liikelaitoksen tehtävistä palvelutarpeen arvioinnissa ja sosiaalihuoltoa koskevien päätösten teossa.

Palveluntuottajia koskevia hyväksymis- ja sopimusmenettelyjä on muutettu (8 luku). Suoran valinnan palvelun tuottajaa koskeviin vaatimuksiin lisättiin säännökset taloudellisista ja toiminnallisista edellytyksistä (38 ja 39 §). Maakunta hyväksyisi myös asiakassetelipalvelun tuottajat ja voisi asettaa ehtoja myös asiakasetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla palveluja tuottaville tuottajille (41 ja 45 §). Lisättiin myös säännös siitä, että kun asiakassetelipalvelun tai henkilökohtaiseen budjettiin sisältyvän palvelun tuottaja vastaanottaisi asiakkaan, tuottajan olisi ilmoitettava sitoutuvansa palvelun tuottamista koskeviin ehtoihin ja palvelun tuottamiseen maakunnalle ja suoran valinnan palvelun tuottajan myöntämän asiakassetelin osalta suoran valinnan palvelun tuottajalle (48 §). Lakiin lisättiin uusi 43 §, jota voitaisiin soveltaa markkinapuutetilanteissa. Sen mukaan maakunta voisi hankkia suoran valinnan palveluja kilpailuttamalla tai tuottamalla ne itse, jos maakunnan jollekin alueelle ei synny 44 §:n mukaisella ilmoittautumismenettelyllä riittävästi suoran valinnan palvelujen väestöllistä tai alueellista kattavuutta.

Suoran valinnan palvelun tuottajien velvoitteita koskevaan säännökseen (54 §) lisättiin viittaus järjestämislain 23 §:ään siitä, että suoran valinnan palvelun tuottajalla on velvollisuus ottaa toimipisteessään annettavaan koulutukseen ja siihen liittyvään harjoitteluun sosiaalihuollon ja terveydenhuollon opiskelijoita. Yhteiskuntavastuuta ja verotustietojen avoimuutta koskevaa 57 §:ää on tarkennettu annettavien tietojen osalta.

Palveluntuottajille maksettavia korvauksia koskevia säännöksiä (9 luku) muutettiin joiltain osin. Kiinteän korvauksen tarvetekijöitä muutettiin siten, että ihmisen henkilökohtainen hyvinvointi- ja terveysriski otetaan huomioon. Myös kiinteän korvauksen vähimmäismäärää muutettiin. Suun terveydenhuolto erotettiin korvauksissa selvästi omaksi osiokseen.

Säännöksiä palvelun tuottajien valvonnasta ja maakunnan toimivallasta puuttua epäkohtiin tarkennettiin ja vahvistettiin (79 ja 80 §). Muutoksenhakusäännöksiin lisättiin muutoksenhakuoikeus sosiaali- ja terveyskeskuksen tekemiin sosiaalihuollon päätöksiin (82 §).

Lain voimaantuloa ja valinnanvapausmallin toimeenpanoaikataulua on täsmennetty (12 luku). Vuoden 2019 alusta aloittaisivat suunhoidon yksiköt ja otettaisiin käyttöön asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti. Suoran valinnan palvelujen siirtämisessä sosiaali- ja terveyskeskusten tuotantovastuulle maakunnalla olisi mahdollisuus siirtymäaikaan (86 §). Maakunnalla olisi myös mahdollisuus osallistua sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluja ja henkilökohtaista budjettia koskeviin pilotteihin (88 ja 89 §). Lisäksi maakunta voisi hakea välttämättömistä syistä valtioneuvoston poikkeuslupaa sosiaali- ja terveyskeskusten toiminnan aloitusajankohtaan (90 §).

Lisäksi on muutettu säännöstä suoran valinnan palveluja koskevasta rajoituksesta (95 §), joka koskee nykyisten kuntien tai kuntayhtymien kanssa sosiaali- ja terveyspalvelujen ulkoistuksia koskevia sopimuksia.

Arviointineuvoston lausunnon perusteella yleisperusteluihin ja vaikutusarvioon tehdyt muutokset

Yleisperusteluiden johdanto-osioon lisättiin tiivistelmä esityksen keskeisistä vaikutuksista. Lisäksi yleisperusteluihin lisättiin yhteenvetoluku eri maiden valinnanvapausmalleista sekä vaihtoehtoisten mallien arviointia.

Vaikutusarvion alkuun lisättiin tiivistetty kokonaisarvio valinnanvapausuudistuksen vaikutuksista suhteessa uudistukselle asetettuihin keskeisiin tavoitteisiin. Ihmisiin kohdistuviin vaikutuksiin lisättiin mm. määrällinen arvio erityistä tukea päätöksenteossa tarvitsevista henkilöistä. Samaan kappaleeseen lisättiin myös uudistuksen hyvinvointi- ja terveysvaikutusten laadullisia ja määrällisiä arvioita.

Vaikutukset palvelujen tuotantoon -kappaleeseen lisättiin sosiaalihuoltoa koskevia arviota sekä arvioita siitä, miten resurssien siirto perusterveydenhuoltoon ja yhtiöittäminen vaikuttavat sairaaloiden päivystysvalmiuteen, erikoislääkärien saatavuuteen ja terveydenhuollon tukipalveluihin (laboratoriot, kuvantaminen). Em. osiota tarkennettiin myös valinnanvapausmarkkinoiden maakunnittaisten erojen osalta sekä sen osalta, miten kilpailu asiakkaista muuttuu esimerkiksi suhteessa nykyisiin ostopalveluihin tai ulkoistuksiin. Samoin tarkennettiin maakuntien hallinnollisten velvoitteiden määrällistä arviota.

Taloudellisia vaikutuksia tarkennettiin mm. valinnanvapausjärjestelmän kysyntää ja menoja koskevien arvioiden osalta. Lisäksi vaikutusarviota tarkennettiin tuottajien kannustimien ja korvausten osalta useasta eri näkökulmasta. Myös verovaikutuksia tarkennettiin laskentaperusteiden osalta. Samoin vaikutuksia kotitalouksien asemaan ja talouteen tarkennettiin mm. matkakorvausten ja asiakasmaksujen osalta.

Hallinnollisiin vaikutuksiin lisättiin vaikutusarvioita mm. maakuntien uudeltaisesta osaamistarpeesta sekä maakunnille osoitetusta kansallisesta muutostuesta.

Tietojärjestelmävaikutuksia tarkennettiin mm. lisäämällä arvio ICT:n kokonaisarkkitehtuuriprojektista, sen etenemissuunnitelmasta ja kustannusarviosta. Myös uudistuksen vaikutuksia henkilöstöön tarkennettiin.